

Отримано: 8 квітня 2022 р.

Прорецензовано: 15 квітня 2022 р.

Прийнято до друку: 15 квітня 2022 р.

e-mail: yelyzaveta.tymoshchuk@oa.edu.ua

ivanna.bruiaka@oa.edu.ua

vadym.liubomyrskyi@oa.edu.ua

DOI: 10.25264/2415-7384-2022-15-52-61

Тимошук С. А., Бруяка І. С., Любомирський В. О. Роль інтуїції в структурі саморегуляції в умовах невизначеності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2022. № 15. С. 52–61.

УДК 159.9:316.6.

Тимошук Єлизавета Анатоліївна,

викладач кафедри психології та педагогіки,

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія»

Національного університету «Острозька академія»

Бруяка Іванна Сергіївна,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія»

Національного університету «Острозька академія»

Любомирський Вадим Олександрович,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія»

Національного університету «Острозька академія»

РОЛЬ ІНТУЇЦІЇ В СТРУКТУРІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

У статті проаналізовано наукові підходи до вивчення поняття «інтуїція» та «інтуїтивне мислення». Вивчено основні теоретичні положення поняття «саморегуляція». Висвітлено основні наукові концепції щодо використання інтуїції в ухваленні рішень в умовах невизначеності та ролі саморегуляції в цьому процесі. Наведено емпіричні результати дослідження використання особистої інтуїції або раціональності під час ухвалення рішень.

Ключові слова: інтуїція, інтуїтивне мислення, саморегуляція, ухвалення рішень.

Yelyzaveta Tymoshchuk,

Teacher at the Psychology and Pedagogy Department,

PhD Student of Psychology,

The National University of Ostroh Academy

Ivanna Bruiaka,

Mgr Student of Psychology,

The National University of Ostroh Academy

Vadym Liubomyrskyi,

Mgr Student of Psychology,

The National University of Ostroh Academy

THE ROLE OF INTUITION IN THE STRUCTURE OF SELF-REGULATION IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY

The article updates the issues of research on the topic of intuition, emotional intelligence and self-regulation in the context of decision-making under conditions of uncertainty, focusing on the limitations of modern scientific assets on this topic, which to a greater extent reflect the nature of the confrontation between rational and intuitive approaches. Instead, this article presents a view of the modern world of BANI, which requires a modern man to be flexible and have a developed ability to adapt.

The article reflects the empirical results that demonstrate the ambivalent nature of the manifestation of indicators of the intuitive-rational approach, emphasizing the urgent need for further development of modern research with the involvement of a wider sample, and changing the conditions of the experiment. Moreover, this paper describes theoretical components of the decision-making process, which demonstrate the presence of stress and uncertainty in the process of making even everyday decisions. The concept of subjective and objective uncertainty is revealed and their possible influence on our life and the decision-making process itself is highlighted. The characteristic influence of uncertainty on the self-regulation of the individual from the point of view of a modern war is also described.

The absence of a modern conceptual apparatus that could clearly outline the concept of intuition and processes that can be called intuitive is emphasized. The results of the research of modern scientific schools demonstrate the tendency of individuals to an intuitive approach when making decisions in natural conditions.

Theoretical assets demonstrating the connection between intuition, affective states and emotions, which reflect the main principles of information distortion in the decision-making process, are also highlighted.

Keywords: intuition, intuitive thinking, self-regulation, decision-making.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства громадяни переживають складні кризові й екстремальні ситуації, обумовлені спочатку пандемією, а віднедавна й війною, яку розв'язала росія. Основна характеристика таких ситуацій – дефіцит часу й інформації для адекватного ухвалення рішень, високий рівень ризику настання негативних наслідків від помилкових рішень для життя, здоров'я, матеріального збереження об'єктів тощо.

У ситуації глобальних раптових кризових переживань, спричинених травмувальними подіями такими, як війна, тероризм, окупація, втрата близьких, роботи, майна, евакуація, вимушена еміграція, розлучення з сім'єю тощо, людина зазнає чималих труднощів саморегуляції, яким притаманний накопичувальний ефект, а тому впоратися з ними стає все важче, а планувати чи ухвалювати ефективні рішення може бути неможливо. На жаль, зараз набагато більша кількість людей опинилася в описаних умовах. Наприклад, за даними соціопитувань на початок квітня 2022 р. внаслідок війни 44% українців тимчасово розділилися зі своєю сім'єю не з власної волі [3].

Невизначеність в умовах війни дуже часто провокує цілий спектр негативних станів та емоцій: тривога, страх, румінації, панічні атаки, депресивні стани, відчуття безпорадності, розгубленості, невпевненості в завтрашньому дні, стан афекту, відчуття провини, туга, небажання жити тощо. Такі переживання не сприяють ухваленню рішень і ускладнюють процес саморегуляції.

У стресогенних ситуаціях із високою невизначеністю немає ресурсів, щоб повноцінно розгорнути раціональний компонент саморегуляції, нерідко рішення ухвалюють на неусвідомленому інтуїтивному рівні.

Тому проблема саморегуляції та ухвалення рішень постає гостро і набуває надзвичайної актуальності. Водночас об'єктивна ситуація невизначеності, недостатності інформації, нестабільності змушує ставити під сумнів готові і звичні моделі реагування й спонукає до пошуку інших способів ухвалення рішень, зокрема й із використанням інтуїції.

Розуміння ролі інтуїтивного компоненту в процесі саморегуляції, на нашу думку, дає можливість більш оптимально ухвалювати рішення, ставити цілі й досягати їх навіть у критичних ситуаціях, сприяє збереженню резильєнсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику саморегуляції широко висвітлено в роботах багатьох вітчизняних і закордонних науковців. На сьогодні помітний підхід до вивчення цього феномену, у якому саморегуляцію розглядають як здатність особистості осмислювати свою активність та свідомо нею керувати, адекватно ставити чи досягати цілі. Особистість як суб'єкт організації своєї діяльності та поведінки описано в працях В. Татенка, В. Роменця, В. Казміренка, Т. Кириченко, О. Киричука, І. Пасічника [5; 7], Н. Пов'якель, Т. Титаренко та ін. Систему саморегуляції висвітлено в роботах О. Конопкіна, стилі саморегуляції – у працях В. Моросанової [1], саморегуляцію в контексті мобілізації активності розглянуто в роботах В. Селіванова, навчальну саморегуляцію студентів у контексті метакогнітивного моніторингу вивчають Е. Балашов [2, 7, 9], Р. Каламаж [7, 9], І. Пасічник [7, 9] та ін., саморегуляцію в структурі емоційного інтелекту досліджують Д. Гоулман, Д. Люсін, Дж. Меєр, Е. Носенко, П. Селовей, Л. Журавльова, М. Шпак [4].

У психології виокремлюють різні види саморегуляції: психічну, емоційну, вольову, поведінкову.

Найчастіше саморегуляцію розглядають як усвідомлений процес, який розгортається поетапно. Система саморегуляції (усвідомлена ціль діяльності, суб'єктивна модель значущих умов, програма виконавчих дій, оцінка результатів, моніторинг процесу, корекція результатів) спрямована на мобілізацію психічних ресурсів, потрібних суб'єктові для постановлення та досягнення цілі.

Привертають увагу дослідження останніх років, присвячені саморегуляції в афективному вимірі, що передбачає здатність управляти своїм емоційним станом, гнучко реагувати на різні життєві події.

Д. Гоулман у своїх працях описав особистість із розвиненою самосвідомістю як дуже чутливу до власних емоцій, переживань, відчуттів, із високим рівнем усвідомлення їхнього впливу на свій психологічний стан [11].

Л. Журавльова й М. Шпак розглядають емоційну саморегуляцію, з одного боку, як показник конативного компонента емоційного інтелекту, з іншого, як один із найважливіших психологічних механізмів його розвитку [4].

Розвинуті компоненти саморегуляції, здатність до самоорганізації діяльності – обов'язкова умова збереження резильєнсу та пришвидшення адаптації до стресогенних умов.

Особливості ухвалення рішень, зокрема роль та вплив інтуїції, розглянуто в працях Р. Хогарда, Д. Маєрса, Д. Канемана й А. Тверські, С. Епстайна, А. Глокхнер, Г. Кляйна, Г. Саймона, Я. Пономарьова та ін. Загалом цю проблему вивчають у різних контекстах, особливо в розрізі ухвалення управлінських рішень. Велика кількість робіт присвячена управлінню ризиками, вивченню специфіки ухвалення рішень працівників служб порятунку чи медичних закладів, наприклад, медсестер, пожежників тощо. Тобто насамперед науковців цікавили ті галузі, що потребують швидкої професійної реакції, супроводжуються високим рівнем відповідальності, стресу і ризиків. У згаданих вище працях зазначено, що

на успішність професійної діяльності впливає інтуїція. Ми можемо говорити, що інтуїція вбудовується в структуру усвідомленої саморегуляції діяльності відповідних фахівців. Зокрема інтуїтивні прояви можуть стосуватися як зовнішньої ситуації, її ознак та обставин, так і внутрішнього діалогу з самим собою, “внутрішнього голосу”, “підказок”, а також міжособистісних стосунків.

Проте зараз зростає актуальність вивчення життєвих рішень, зокрема в новій ситуації підвищеної невизначеності, де кожен українець вимушений реагувати швидко.

Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить, що, незважаючи на різноманітність психологічних досліджень феномену саморегуляції, специфіки ухвалення рішень, проблематика ухвалення життєвих рішень, саморегуляції в умовах невизначеності, особливо у зв'язку з інтуїтивним підходом, не висвітлена.

Мета дослідження – вивчити роль інтуїтивного підходу в ухваленні рішень і саморегуляції особистості в ситуації невизначеності.

Виклад основного матеріалу. Найчастіше ухвалення навіть звичних для нашого досвіду рішень *супроводжується стресом, пов'язаним із певною невизначеністю*. Адже наші рішення майже завжди спираються на неточні дані та неповну інформацію. У кожному випадку подальші наслідки можна окреслити тільки приблизно. Причини, що обумовлюють невизначеності, можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. До *зовнішніх причин* належать обставини, що спричиняють дефекти зовнішньої інформації: неповна, спотворена чи неправдива інформація, надлишок інформації тощо. *Внутрішні причини* невизначеності пов'язані із суб'єктом ухвалення рішення: суб'єктивний образ ситуації, розуміння суті проблеми, на що можуть впливати безліч чинників – досвід суб'єкта, його знання, уміння, навички; мотиваційні передумови; упевненість у собі, стильові та вольові особливості – схильність діяти так чи так у схожих ситуаціях, толерантність до невизначеності, евристики, стиль міжособистісної взаємодії тощо.

А відтак, ми можемо розмежовувати *суб'єктивну й об'єктивну невизначеність*. Істотним у такому розумінні є те, що йдеться не про невідомість узагалі, а про те, що саме не зрозуміло, не відомо конкретній людині. Важливо розуміти, що об'єктивна невизначеність сама собою безпосередньо не може визначати процес вибору чи стратегію пошуку рішення. Об'єктивна структура проблемної ситуації, тільки проходячи через суб'єктивну призму, стає джерелом дій суб'єкта. При тому, що ситуацію воєнного стану доречно окреслити як обставини об'єктивної невизначеності, а його власне сприйняття подій, що впливає на саморегуляцію, як суб'єктивну невизначеність.

Зазначимо, що незалежно від того, де досліджують ухвалення рішень (управлінські рішення, життєві рішення, інтелектуальні рішення задачі тощо), усі підходи до цієї проблеми мають одну спільну властивість: ухвалення рішень – це певна мисленнєва діяльність, що відбувається задля *зниження ступеня невизначеності*, неточності, неоднозначності в тій ситуації, у якій перебуває суб'єкт [6]. Природним є прагнення людини через свої можливості впливати на перебіг свого життя, вирішувати, чого вона хоче і як можна цього досягнути, зважаючи на ті життєві обставини, у яких особа перебуває. Коли ці обставини прогнозовані, передбачувані, такі, що дають певні підказки для ухвалення рішень і побудови життєвих планів, більшість людей живе, маючи запас упевненості в завтрашньому дні. Це зберігає психічну енергію, дає змогу накопичувати сили для ухвалення важливих рішень, проживання складних, інколи поворотних кризових подій.

Психологічно важкі випробування війни формують дуже багато суб'єктивних невизначеностей: невизначеність щодо майбутнього возз'єднання родини («А що як тата (чоловіка, брата...) вб'ють?»), повернення на постійне місце проживання («А що якщо ми ніколи не повернемося додому?»), збереження житла («А що якщо наш будинок зруйнують бомби?»), роботи чи власного бізнесу («А що якщо я втрачу роботу?»), «А що якщо я ніколи не зможу відбудувати своє життя, бо я занадто старий для цього?»), можливості забезпечувати родину («А що якщо я залишуся сам і не матиму коштів, щоб забезпечувати родину?») тощо.

Одна з поширених реакцій на невизначеність, зокрема викликану повномасштабною війною, – це феномен життя на паузі або синдром відкладеного життя. Для таких станів характерна надмірна орієнтація на минуле, відкладання ухвалення рішень та змін, ігнорування теперішнього або фіксація лише на вибраних його аспектах. На прикладі теперішньої війни простежена тенденція очікувати її завершення, що лише ускладнює саморегуляцію. Небезпека такої стратегії поведінки в тому, що ми лише витрачаємо, навіть якщо не дуже активно, свої ресурси, але не поповнюємо їх. Й ефективна саморегуляція не можлива через низький запас ресурсів і відсутність активного ухвалення рішень.

Зараз чимало науковців розглядають ухвалення рішень як процес, що складається із сукупності послідовних етапів. Спершу людина ставить цілі, тоді шукає інформацію про альтернативні варіанти, виробляє критеріїв відбору, далі вибирає альтернативний варіант і тільки тоді оцінює ухвалене рішення. Проте більшість теорій розглядає процес ухвалення рішень лише з позиції раціонального підходу, зараховуючи до ірраціональних компонентів емоції та інтуїцію як негативні чинники. Однак останніми роками простежено підвищений інтерес до інтуїції, виховання інтуїтивних реакцій, використання переваг інтуїції в мінливому світі [13].

Професор Каліфорнійського університету Жаме Кассіо запропонував новий термін, що якісно відображає реалії, у яких зараз живуть українці, специфіку світу загалом – VANI-світ. Автор схарактеризував його як непрогнозований, ще більш швидкий і складний світ, де мінливість стала крихкістю, складність – нелінійністю, тривожність замінила невизначеність, а неоднозначність перетворилася в незбагненність. За Ж. Кассіо людина, що може бути ефективною в VANI-світі, повинна володіти здатністю швидко реагувати на нові обставини; швидко будувати нові плани, спираючись на актуальні умови; використовувати компоненти творчого, нелінійного, гнучкого мислення – інтуїцію, емоційний інтелект, креативність [8].

Класичним прикладом, де наголошують на позитивному значенні інтуїції в ухваленні рішень, є «натуралістична школа рішень» на чолі з дослідженнями Гері Кляйна, основний метод якого полягає в спостереженні за професіоналами (експертами) у реальних ситуаціях, які мають за мету ухвалювати тактичні рішення величезної ваги (військові командири, пожежники, медсестри тощо). У цьому підході інтуїцію розглядають як «миттєве розпізнавання» колишньої пережитої ситуації, що залишилася в пам'яті, навіть якщо цей досвід не усвідомлений. Інтуїція використовує базу нашого набутого досвіду, а її ефективність визначає глибина розуміння сутності та функціонування тих чи тих процесів, здатність адекватно й повно сприйняти проблемну ситуацію, спираючись на ментальні моделі. Головна особливість цього підходу полягає в сприянні набуттю досвіду й осмислення складних ситуацій, шляхом використання багатшої і ширшої бази знань для ухвалення інтуїтивних суджень та рішень. Аргументуючи потребу в розвитку інтуїції, Г. Кляйн наводив результати власних досліджень, що демонструють тенденцію покладатися на інтуїцію в осіб, що ухвалюють рішення в природних умовах [12].

У сучасній науковій літературі немає чіткого підходу до розуміння інтуїції. Герберт Саймон у своїх працях розглядає інтуїцію як згорнутий, автоматизований мисленнєвий процес в експертів із вирішення певного класу завдань, що проявляється в миттєвому аналізі ситуації.

Теоретичний аналіз засвідчив, що в роботах на пострадянському просторі питання про інтуїтивні компоненти описано недостатньо. Натомість у закордонних працях часто аналізують не диференційовані та розмиті уявлення про інтуїцію, що, з одного боку, призводить до зарахування до інтуїтивних будь-яких неусвідомлених, неаналітичних процесів: ірраціональні страхи, забобони, релігійні й езотеричні вірування, екстрасенсорне сприйняття тощо (Хогард, 2001, Маєрс, 2002), що, на нашу думку, розширює межі звичного значення інтуїції; а з іншого – пропонують виокремити занадто ексклюзивні інтуїтивні процеси на основі лише зовнішніх поведінкових ознак. Крім того, у психології з інтуїцією пов'язують таке коло феноменів, як інсайт, відчуття близькості рішення, імпліцитне наочіння, креативність, емпатія, практичний інтелект. Це ще більше розмиває семантичне поле поняття «інтуїція».

Примітно, що більшість авторитетних дослідників визначає інтуїцію насамперед із позиції того, чим вона не є, а не з позиції того, чим вона є. Вони погоджуються, що це форма оброблення інформації, яка відрізняється від аналітичних міркувань. Дж. Брунер (1961) визначає інтуїцію як «інтелектуальну техніку мислення шляхом досягнення правдоподібних, але попередніх висновків без аналітичних кроків, які можуть призвести до дійсних або недійсних висновків». Хаммонд (1996) трактує її як «когнітивний процес, який якимось виробляє відповідь, рішення чи ідею без використання свідомого, логічно обґрунтованого кроку за кроком поетапного процесу». Сеймур Епстайн вважає, що «інтуїція містить відчуття знання, але без знання звідки людина знає, а також передбачає відчуття знання на основі несвідомого оброблення інформації» [14].

Найбільш відомою дихотомічною теорією, прибічники якої розглядають раціональні рішення та відповідну їм когнітивну систему як більш ефективні, що дають меншу кількість помилок, є теорія «Система 1 і Система 2» Тверські й Каннемана. Система 1 відповідає інтуїтивному підходу до ухвалення рішення. Цю автоматичну систему, яка функціонує імпліцитно, не можна свідомо проконтролювати, вона працює дуже швидко і такий важливий етап ухвалення рішення, як «зважування альтернатив», виділення критеріїв порівняння відбувається в згорнутому вигляді. Система 2 призводить до ухвалення раціонального рішення, задіюючи більш повільні, складні й усвідомлені аналітичні процеси. Справедливо буде зазначити, що школа «евристик і упереджень» на чолі з Деніелом Канеманом віддавала перевагу лабораторним дослідженням, і як зазначає Хогард, завдання для інтуїції були такими, що відповідають більше аналітичному мисленню [13].

Схожий дихотомічний підхід розвиває Сеймур Епстайн у своїх дослідженнях. Він виокремлює дві паралельні системи вибору: раціонально-аналітичну систему, яка є вербальною системою міркувань, та експерієнтальну (досвідну, CEST), яка є асоціативною, несвідомою, автоматичною, невербальною, образною, швидкою, цілісною, тісно пов'язаною з афектом і мінімально вимогливою до когнітивних ресурсів. Однак важлива відмінність цього підходу від концепції автоматичної та раціональної систем (Система 1 та Система 2) у тому, що автор підкреслює компліментарність, взаємодію раціональних та інтуїтивних процесів під час ухвалення рішень, а не вирішення питання, яка система краща. Незважаючи на те, що система досвіду охоплює ширшу ділянку, ніж інтуїція (тобто, вона також ураховує безліч ін-

ших видів неаналітичного мислення та переконань, зокрема забобонне мислення, ірраціональні страхи, фундаменталістські релігійні переконання), інтуїтивне оброблення інформації схоже на досвідну. Відтак інтуїція є ні магичною, ні містичною, оскільки вона істотно не відрізняється від інших явищ, пов'язаних з автоматичним навчанням на основі досвіду (можна порівняти, наприклад, із засвоєнням граматичної структури мови). У зміст інтуїції Епстайн додає судження та рішення, оснований на почуттях, а не на міркуваннях, творче мислення, ґрунтоване на асоціативних зв'язках та образних уявленнях, евристики, базовані на обробленні досвіду, але не на зниженні когнітивних зусиль, і мудрість, основану переважно на вивченні досвіду.

Характеризуючи інтуїцію, Епстайн застосовує термін еволюційної теорії “преадаптація”. Це здатність використовувати вже набутий несвідомий досвід щодо конкретної ситуації, нової, якісно відмінної від попереднього досвіду, що містить схожі елементи. Автор указує на вагомий вплив інтуїтивно-досвідної системи на раціональну в процесі вирішення міжособистісних проблем, пояснюючи ірраціональність мислення упередженістю особистого досвіду, на основі якого може відбуватися подальший раціональний аналіз [10].

Епстайн пише, що афект і емоції тісно пов'язані з інтуїцією. Водночас інтуїтивно-досвідна система відіграє значну роль в ефективному виборі стратегії поведінки в повсякденному житті, використанні та розвитку емпатії, творчості, креативності та становленні адекватної, сприятливої міжособистісної взаємодії.

У своїх працях, він виокремив два основні принципи:

1) ірраціональна поведінка людини, імовірно, може бути опосередкована впливом попереднього досвіду на раціональне оброблення;

2) прояв дезадаптивного оброблення досвіду; часто відбувається на основі інтенсивних негативних переживань або досвіду [10].

“Опитувальник інтуїтивного стилю” Епстайна – це психодіагностична методика, яка вимірює ступінь зосередженості на раціональних та інтуїтивних здібностях в ухваленні рішень. Дослідник розуміє інтуїтивний когнітивний стиль як тривалу перевагу опори на інтуїтивне пізнання, як основу для рішень і дій. На відміну від традиції розглядати когнітивні стилі як біполярні конструкції, Епстайн припускає, що інтуїтивний когнітивний стиль унімодальний, незалежний індивідуальний і не пов'язаний з аналітичним стилем.

Опитувальник містить 20 пунктів, за якими респондент повинен висловити ступінь своєї згоди за 5-бальною шкалою. Предмети згруповані в 2 шкали, які не мають спільних пунктів. Деякі пункти інтерпретовано в обернених значеннях.

Емпіричну базу нашого дослідження становила вибірка з 80 респондентів – 56 жінок і 24 чоловіків, віком 17–19 років, що є студентами 1–3 курсу Національного університету «Острозька академія» та навчаються за спеціальностями «Початкова освіта», «Історія», «Філологія». Опитування тривало впродовж березня-травня 2022 року в гугл-формі. Результати за методикою “Опитувальник інтуїтивного стилю” Епстайна викладено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати опитування за методикою «Опитувальник інтуїтивного стилю» Епстайна, N=80

Використання раціональності	2,74	Використання інтуїції	2,63
Раціональні здібності	2,67	Інтуїтивні здібності	2,76

Аналіз здобутих результатів дав змогу виявити, що середнє значення “Використання раціональності” в ухваленні рішень становить 2,74 бала, при цьому рівень раціональних здібностей студенти оцінюють нижче – 2,67 бала. Середній показник “Використання інтуїції” становить 2,63 бала, при цьому “Інтуїтивні здібності” студенти оцінюють вище – 2,76 бала.

Проаналізуємо результати опитування використання раціональності (Рис. 1).

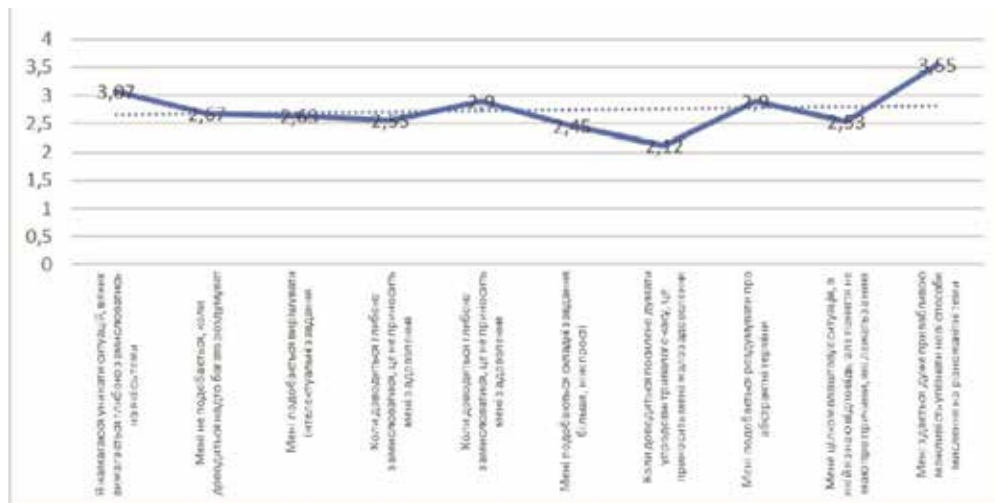

Рис. 1 Результати опитування щодо використання раціональності за методикою “Опитувальник інтуїтивного стилю” Епштейна

Згідно з рис. 1, найвище значення у використанні раціональності має показник 3,55 бала, яким студенти оцінюють привабливість можливості пізнати нові способи мислення. Повністю погоджуються з твердженням 32,5%, здебільшого погоджуються – 50%, дещо середнє обрало 16,3%, в основному не погоджуються – 1,3% респондентів (Рис. 2).

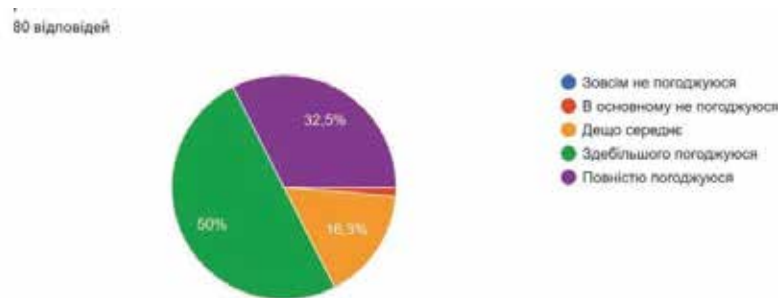

Рис. 2. Мені здається дуже привабливим можливість дізнатися про нові способи мислення на різноманітні теми

Найнижчим значенням використання раціональності в ухваленні рішень є показник 2,12 бала, який стосується ситуацій, коли доводиться думати впродовж тривалого періоду і це приносить мало задоволення. Здебільшого погоджуюся – 38,7%, дещо середнє – 33,8%, в основному погоджуються – 13,8%, повністю погоджуються – 11,3%, зовсім не погоджуюся – 2,5% респондентів (Рис. 3).

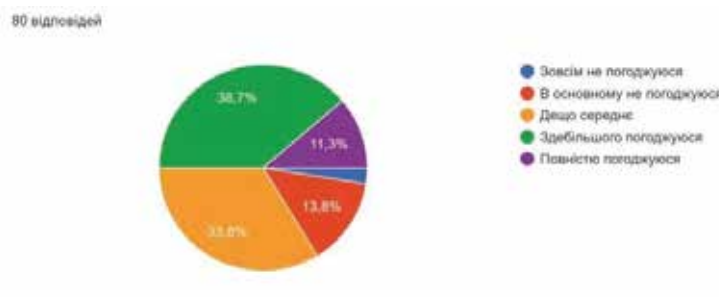

Рис. 3. Коли доводиться посилено думати протягом тривалого часу, це приносить мені мало задоволення

Згідно з результатами, можна зробити висновок, що опитані студенти під час ухвалення рішень використовують раціональність на середньому рівні.

Проаналізуємо результати опитування використання раціональних здібностей респондентів (Рис. 4).

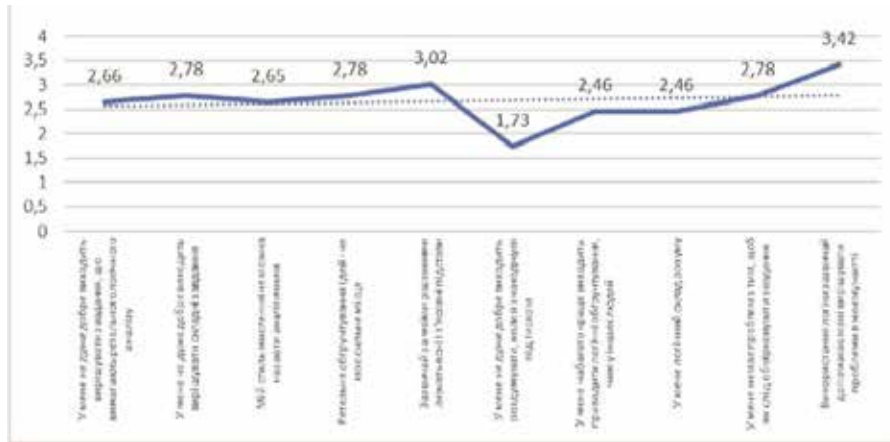

Рис. 4. Результати опитування щодо використання раціональних здібностей за методикою “опитувальник інтуїтивного стилю” Епстайна

Згідно з результатами, найвищим показником (3,42 балів) студенти оцінюють судження про використання логіки в ухваленні рішень. Зокрема, з-поміж опитаних студентів повністю погоджуються з її впливом на їхні рішення 13%, здебільшого погоджуються – 42,4%, дещо середнє обирають 34,8%, а в основному погоджуються 9,8% опитаних (Рис. 5).

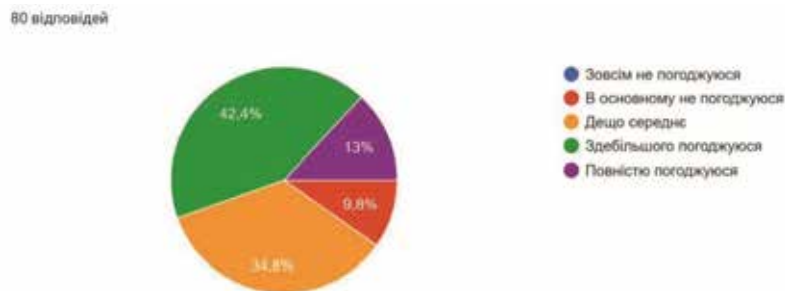

Рис. 5. Використання логіки зазвичай допомагає мені вирішувати проблеми в моєму житті

Помітно низьким показником (1,73 балів) студенти оцінюють судження щодо поганої здатності розмірковувати під тиском. З-поміж опитаних студентів 37,5% повністю погоджуються з твердженням, 35% – в основному погоджуються, 12,5% – дещо середнє, 10% – в основному не погоджуються, 5% – зовсім не погоджуються (Рис. 6).

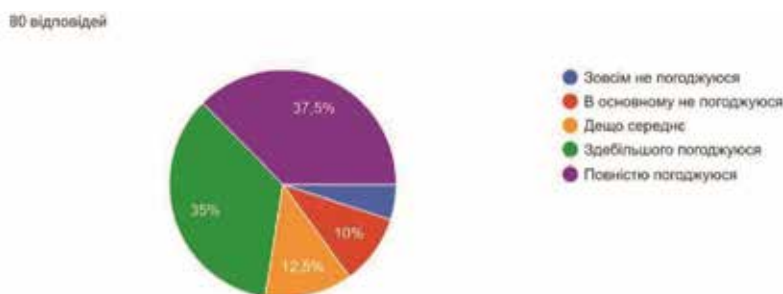

Рис. 6. У мене не дуже добре виходить розмірковувати, коли я перебуваю під тиском

Згідно з отриманими результатами, можемо здійснити порівняльний аналіз особливостей використання інтуїції та інтуїтивної здатності групою досліджуваних (Рис.7).

Згідно зі здобутими результатами, можемо порівняти особливості використання інтуїції та інтуїтивної здатності групи досліджуваних (Рис. 7)

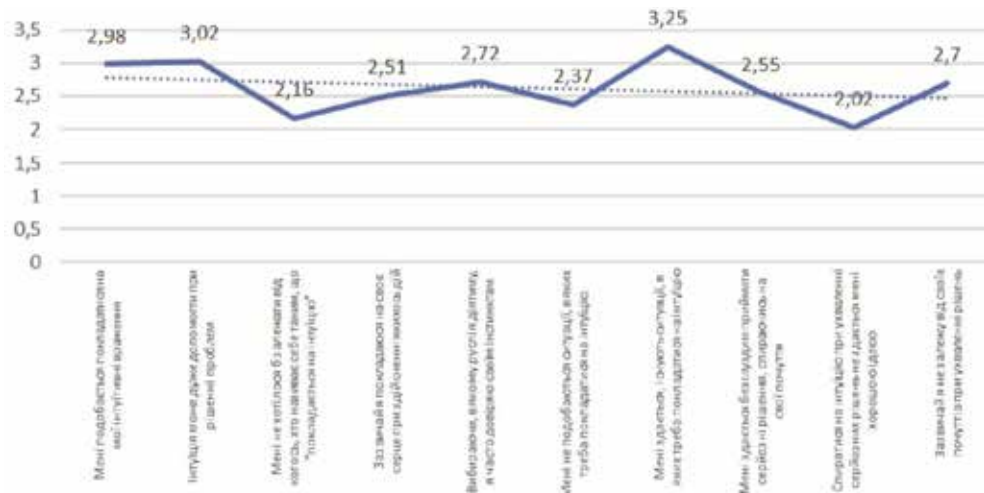

Рис. 7. Результати опитування щодо використання інтуїції за методикою “Опитувальник інтуїтивного стилю” Епштейна

Найвищі значення у використанні інтуїції становлять 3,25 бала і стосуються твердження щодо доцільності покладатися на інтуїцію в певних ситуаціях. Повністю погоджуються з твердженням 21,3%, здебільшого погоджуються 47,5%, дещо середнє обрало 26,3%, в основному не погоджуються 3,8%, зовсім не погоджуються 1,3% респондентів (Рис. 8).

80 відповідей

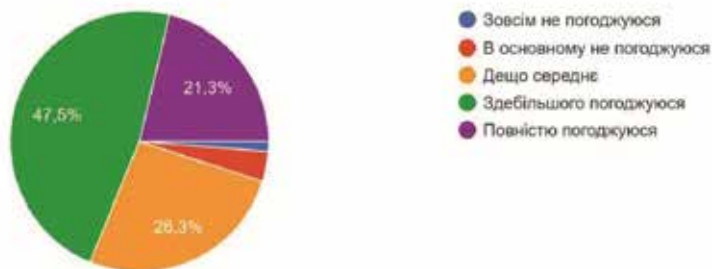

Рис. 8. Мені здається, існують ситуації, в яких слід покладатися на інтуїцію

Водночас більшість студентів вважає, що спиратися на інтуїцію під час ухвалення серйозних рішень погана ідея. Повністю погодилося з твердженням 20%, здебільшого погодилося 35%, дещо середнє обрало 26,3%, в основному не погоджуються 17,5%, зовсім не погоджуються 1,3% респондентів (Рис. 9).

80 відповідей

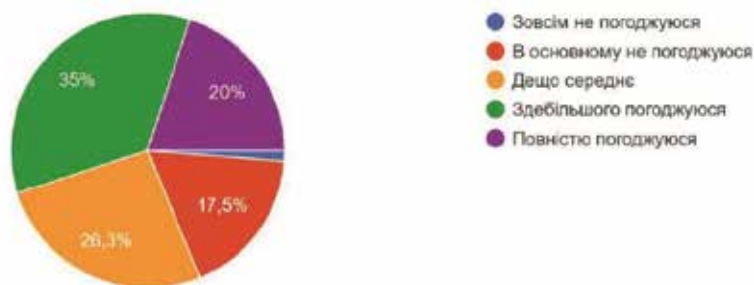

Рис. 9. Спіратися на інтуїцію при ухваленні серйозних рішень не здається мені гарною ідеєю

Порівняємо результати опитування, щодо використання інтуїтивних здібностей (Рис. 10).

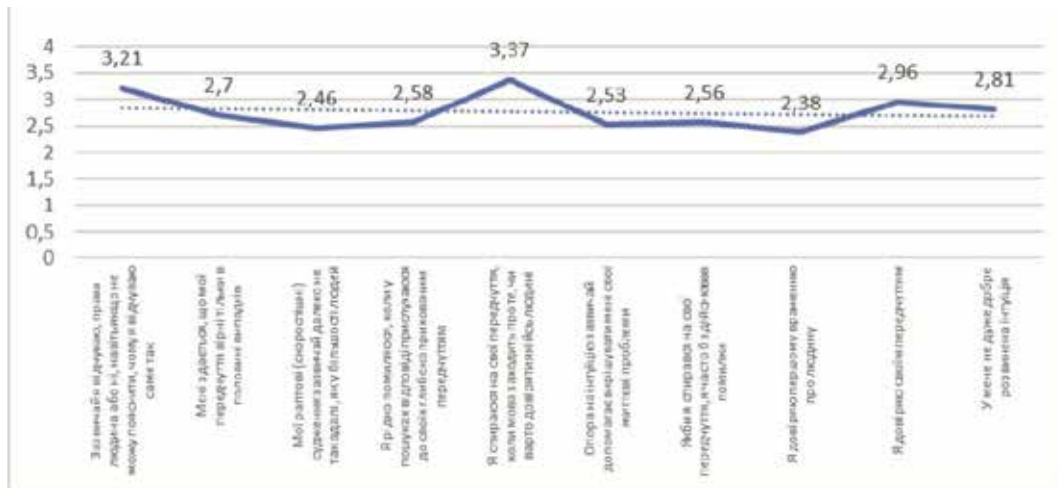

Рис. 10. Результати опитування щодо використання інтуїтивних здібностей за методикою “опитувальник інтуїтивного стилю” Епштейна

Згідно з рис. 10, найбільше значення стосується судження “Я спираюся на свої передчуття, коли мова заходить про те, чи варто довіряти якійсь людині” – 3,37 бала. Повністю погоджуються з твердженням 26,2%, здебільшого погоджуються 50%, дещо середнє обрали 18,8%, в основному погоджуються 5% респондентів. Результати говорять про те, що опитані студенти спираються на свою інтуїцію в довірі до людей (Рис. 11).

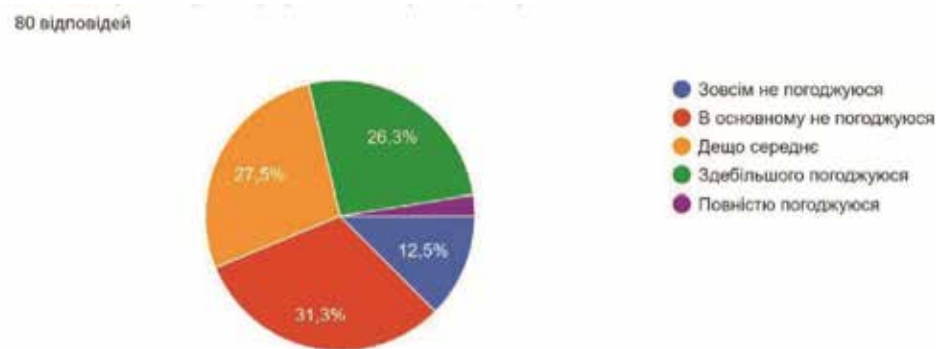

Рис. 11. Я довіряю першому враженню про людину

Водночас студенти не покладаються на перше враження про людину – 2,38 бала. Повністю погоджуються з твердженням 2,5%, здебільшого погоджуються 26,3%, дещо середнє обрали 27,5%, в основному не погоджуються 31,3%, зовсім не погоджуються 12,5 % респондентів (Рис. 12).

Рис. 12. Я спираюся на свої передчуття, коли мова заходить про те, чи варто довіряти якійсь людині

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтуїтивний підхід до ухвалення рішень для саморегуляції в ситуації невизначеності вивчений лише частково. Велика кількість науковців приділяють увагу протиставленню афектів та інтуїції на противагу раціональному способу. Проте нові виклики потребують нових підходів і ще більшої гнучкості й адаптивності індивіда, а тому роль цих чинників може змінитися.

Згідно з проведеним опитуванням, можна зробити такі висновки, що респонденти в ухваленні рішень в умовах невизначеності покладаються на використання раціональності й інтуїтивних здібностей. Цікавим є факт амбівалентності мислення респондентів за змінними “інтуїція” та “інтуїтивні здібності”.

Тож маємо перспективу подальших вивчень специфіки ухвалення рішень для саморегуляції. Актуально проводити дослідження на більших вибірках зі зміною умов, протестувати здобуті результати та надалі вивчати позитивний вплив інтуїції та емоційного інтелекту під час ухвалення рішень у ситуації невизначеності.

Література:

1. Абульханова-Славская К. А., Конопкин О. А., Моросанова В. И. Стилевые особенности саморегуляции деятельности. *Вопросы психологии*. 1989. № 5. С. 18–26.
2. Балашов Е. М. Метакогнітивний моніторинг саморегульованого навчання студентів : монографія. Острого : Видавництво НУОА, 2020. 496 с.
3. Війна розлучила 44% українських сімей: дані соціологічного дослідження – МІС. *МІС*. URL : <https://mis.dp.ua/news-ua/vijna-rozluchyla-44-ukrayinskyh-simej-dani-socziologichnogo-doslidzhennya> (дата звернення: 11.07.2022).
4. Журавльова Л. П., Шпак М. М. Саморегуляція в структурі емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогічний процес: теорія і практика (серія: психологія)*. 2016. 3 (54). С. 52–57.
5. Пасічник І. Д. Роль когнітивно-стильових особливостей особистості в процесі навчальної діяльності. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Тематичний випуск «Актуальні проблеми когнітивної психології»*. 2010. Вип. 14. С. 3–10.
6. Принцип развития в современной психологии / под. ред. А. Л. Журавлев, Е. А. Сергиенко. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2015. 479 с.
7. Balashov E., Pasichnyk I., & Kalamazh R. Metacognitive Awareness and Academic Self-Regulation of HEI Students. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*. 2021. 9(2). P. 161–172. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2021-9-2-161-172>.
8. Cascio J. Facing the Age of Chaos. *Medium*. URL : <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d> (date of access: 07.06.2022).
9. Balashov E., Pasichnyk I., Kalamazh R., Plyska Y. Psychological Peculiarities of Self-Regulated Learning of the First-Year and Graduate Students. *Self-Regulated Learning, Cognition and Metacognition*. New York: Nova, 2020.
10. Epstein S. Cognitive-experiential self-theory: An integrative theory of personality. (In H. Tennen & J. Suls, Eds.). *Handbook of Psychology, 2nd ed., Vol.5. Personality Section*. Hoboken, NJ, John Wiley & Sons, Inc, 2012.
11. Goleman, D. Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ. New York : Bantam Books, 1995.
12. Klein G., Calderwood R., Clinton-Cirocco A. Rapid Decision Making on the Fire Ground: The Original Study Plus a Postscript. *SAGE Journals*. URL : <https://doi.org/10.1518/155534310X12844000801203> (date of access: 07.06.2022).
13. Robin M. Hogarth. Intuition: A Challenge for Psychological Research on Decision Making. *Psychological Inquiry*. 2010. 21:4. P. 338–353. DOI: 10.1080/1047840X.2010.520260. Seymour Epstein. Demystifying Intuition: What It Is, What It Does, and How It Does It. *Psychological Inquiry*. 2010. 21:4. P. 295–312. DOI: 10.1080/1047840X.2010.523875